

**POSEBAN PLAN PRIMENE MERA
NA SPREČAVANJU ŠIRENJA ZARAZE
COVID-19**

PRAVNI OKVIR

- **Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05, 91/15 i 113/17 – dr. zakon)** propisuje obavezu poslodavca da zaposlenom obezbedi rad na radnom mestu i u radnoj okolini na kojima su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu. Ovu obavezu poslodavci su dužni da sprovode i za vreme trajanja vanrednog stanja.

- **Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima („Službeni glasnik RS”, broj 96/10)** propisuje minimalne zahteve koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera radi otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju biološkim štetnostima na radnom mestu. Prema Pravilniku o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima CORONA VIRUS nCoV se svrstava u biološku štetnost grupe 4 koja prouzrokuje tešku bolest kod ljudi i predstavlja ozbiljnu opasnost po zaposlene i može postojati visok nivo rizika proširenja na okolinu.
Poslodavac je dužan da spreči izloženost zaposlenih biološkim štetnostima u slučaju kada na osnovu procene rizika utvrdi da postoji rizik po bezbednost ili zdravlje zaposlenih.
Kada tehnički nije izvodljivo sprečiti izloženost biološkim štetnostima, imajući u vidu poslove i procenu rizika, rizik od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih se smanjuje na najmanju moguću meru obezbeđivanjem primene preventivnih mera, a naročito sledećih:
 - 1) smanjivanjem na minimum broja zaposlenih koji jesu ili mogu biti izloženi biološkim štetnostima, kao i trajanja izloženosti;
 - 2) projektovanjem odgovarajućih procesa rada i tehničke kontrole, kako bi se izbeglo ili u najvećoj mogućoj meri smanjilo oslobađanje bioloških štetnosti na radnom mestu;
 - 3) kolektivnim merama zaštite i/ili u slučaju da izloženost ne može da se izbegne drugim sredstvima, pojedinačnim merama zaštite;
 - 4) higijenskim merama u cilju prevencije, odnosno smanjenja slučajnog prenošenja ili oslobađanja biološke štetnosti sa radnog mesta;
 - 5) izradom planova kako postupati u slučaju povrede na radu ili opasne pojave koji obuhvata biološke štetnosti;

- **Uredbom o organizovanju rada poslodavaca za vreme vanrednog stanja („Službeni glasnik RS”, broj 31/20), člana 4. stav 2.** definisana je obaveza poslodavca da svim zaposlenima i radno angažovanim licima, koji su u neposrednom kontaktu sa strankama ili dele radni prostor sa više lica, obezbedi zaštitnu opremu u cilju zaštite zdravlja i sprečavanja širenja infekcije, kao dodatne posebne mere zaštite u vreme vanrednog stanja. Sve obaveze poslodavaca koje se odnose na izdavanje i kontrolu korišćenja sredstava i opreme za ličnu zštitu zaposlenih na radu prema propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu ostaju da važe.

- **Tačkom 3. Odluke o posebnim merama pružanja usluga u oblasti trgovine na malo, koja obuhvata prodaju hrane i pića u ugostiteljskim objektima i prodaju hrane za nošenje („Službeni glasnik RS”, broj 39/20)** propisano je da su pravna lica i preduzetnici koji obavljaju delatnost u oblasti trgovine na malo prehrambenim proizvodima, odnosno osnovnim životnim namirnicama i lekovima i medicinskim sredstvima, u obavezi da, u odnosu na zaposlene i korisnike usluga, primene sve preventivne mere od uticaja na bezbednost i zdravlje zaposlenih i korisnika usluga, a posebno one koje se odnose na sprečavanje širenja zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2, i da u tom smislu donesu poseban plan primene mera, koji je sastavni deo akta o proceni rizika koji se donosi saglasno zakonu i propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

- **Prema tački 1. Naredbe o zabrani okupljanja u Republici Srbiji na javnim mestima u zatvorenom prostoru („Službeni glasnik RS”, broj 39/20), radi sprečavanja širenja zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2 zabranjuju se javna okupljanja na celoj teritoriji Republike Srbije na javnim mestima u zatvorenim prostorima – kada se istovremeno okuplja više od pet lica. Poslodavci su dužni da sprovode navedenu meru zabrane.**

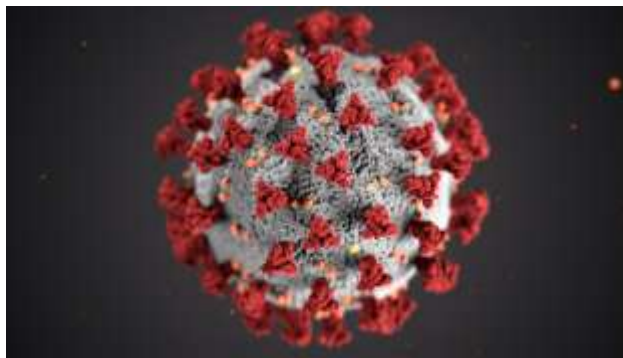
1. O KORONA VIRUSIMA I VIRUSU COVID-19

1.1. Šta je to korona virus?

- Korona virusi su velike familije virusa koji mogu izazvati bolest kod životinja i ljudi. Kod ljudi, nekoliko korona virusa može izazvati respiratorne infekcije, počevši od obične prehlade pa sve to ozbiljnih infekcija kao što su MERS i SARS. Poslednji otkriven korona virus izaziva korona virus zarazu COVID-19.

1.2. Šta je to COVID-19?

- COVID-19 je zarazna bolest izazvana novootkrivenim korona virusom. Ovaj novi virus i nova zaraza su bili nepoznati pre izbijanja iste u oblasti Wuhan u Kini, u decembru 2019. godine. COVID-19 je trenutno pandemija (epidemija rasprostranjena van granica jedne zemlje), i pogađa mnoge zemlje globalno.

1.3. Simptomi virusa COVID-19

- Najčešći simptomi COVID-19 su groznica, suvi kašalj i umor. Ostali, ređe zastupljeni simptomi su bolovi, zamućenost nosa, glavobolja, konjuktivitis, upaljeno grlo, dijareja, gubitak čula ukusa i mirisa, osip po telu ili bezbojnost kože na prstima nogu i ruku. Ovi simptomi su obično blagi i postepeno se pojačavaju. Neki ljudi, iako zaraženi, imaju samo vrlo blage simptome.
- Većina ljudi (oko 80%) se oporavlja od zaraze bez potrebe za bolničkim lečenjem, dok ostalih 20% zaraženih virusom COVID-19 postaju ozbiljno bolesni, sa poteškoćama u disanju. Stariji ljudi, i oni sa hroničnim bolestima kao što su visok krvni pritisak, problemi sa srcem i plućima, dijabetes ili kancer, izloženi su većem riziku od razvijanja ozbiljnijeg oblika bolesti. Međutim, bilo ko može biti zaražen virusom COVID-19 i razviti veoma ozbiljne simptome bolesti.

1.4. Način širenja virusa COVID-19

- Čovek se može zaraziti virusom COVID-19 preko drugih, već zaraženih osoba. Zaraza se primarno širi sa čoveka na čoveka preko sitnih kapljica iz nosa i usta, koja se izbacuju kada osoba zaražena virusom kašlje, kija ili govori. Ove sitne kapljice su relativno teške, ne dostižu velike razdaljine i brzo padaju na zemlju. Čovek se može zaraziti ukoliko udahne ove kapljice. Iz ovog razloga, važno je da razdaljina između dve osobe bude minimalno 2 metra. Ove kapljice mogu pasti i zadržati se na predmetima i površinama u čovekovom okruženju, kao što su stolovi, kvake, gelenderi, itd. Dodirivanjem ovih predmeta i površina, a zatim dodirivanjem očiju, nosa ili usta (sluzokože) može se preneti zaraza. Da bi se ovo sprečilo, izuzetno je važno redovno pranje ruku sapunom i vodom ili čišćenje ruku gelovima na alkoholnoj bazi (minimum 70% alkohola).
- Zarazu COVID-19 mogu preneti kako osobe sa ozbiljnim simptomima, tako i osobe sa vrlo blagim simptomima ove bolesti;

- Iako je potvrđeno prisustvo virusa COVID-19 kod jednog broja testiranih kućnih ljubimaca čiji su vlasnici već bili zaraženi, ne postoji dokaz da se virus COVID-19 može preneti sa ljubimca na čoveka.

1.5. Lečenje

- Efikasni lekovi su u fazi razvoja i nema efikasnih antivirusnih metoda. Za ovaj lek trenutno ne postoji vakcina

2. DUŽNOSTI POSLODAVCA I ZAPOSLENIH

2.1. Dužnosti poslodavca

- Neposredno pre početka rada, rukovodioci procesa rada /šefovi odeljenja, od kriznog tima i/ili imenovanog lica dobijaju instrukcije o merama i postupcima na osnovu najnovijih saznanja;
- Pre početka svake smene, rukovodioci procesa rada /šefovi odeljenja vode kratki razgovor sa zaposlenima u vezi sa zdravljem pojedinaca i njihovih porodica. Ako je potrebno, daju nova uputstva ili informacije o epidemiji. Prenos znanja i informacija je presudan.
- Organizuje rad tako da se radne operacije izvode sa smanjenim brojem zaposlenih uključujući izvođače radova i zaposlene drugih poslodavaca koji rad obavljaju u istom prostoru.
- Koliko je moguće, bezbednosna udaljenost između zaposlenih na radu mora biti najmanje 2m, ili veća.
- Redizajnira radno mesto tako da se što više smanji grupni rad i neposredni kontakt zaposlenih.
- Smanji normu ili brzinu opreme za rad tako da je može koristiti jedan zaposleni
- U slučaju proizvoda kod kojih u njihovom oblikovanju učestvuje više zaposlenih, reorganizujte svoj posao tako da što manje zaposlenih rukuje istim procesom rada
- Obezbedi zaposlenima odgovarajuću opremu za ličnu zaštitu, a pre svega zaštitne maske, a gde u procesu rada zaposleni dolazi u neposredni kontakt sa strankama, tim zaposlenima obezbedi i odgovarajuće zaštitne rukavice, po potrebi i vizir/zaštitne naočare.
- Za zaposlene čija je priroda posla takva da obavljaju rad na terenu u bolnicama ili drugim mestima gde postoji povećan rizik od zaraze CORONA VIRUS nCoV, poslodavac je obavezan da tim zaposlenima obezbedi i TYVEK odela.
- Omogući kontrolu upotrebe obaveznih sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu.
- Omogući da se pre ulaska u prostorije poslodavca izvrši bezkontaktno merenje temperature svih lica koja ulaze u prostorije poslodavca ili obezbedi odgovarajuću bezkontaktnu proveru, npr. intervju/anketu.
- Sprovodi pojačanu higijenu i dezinfekciju radnih i pomoćnih prostorija što uključuje redovnu dezinfekciju prostorija, dezinfekciju obuće na ulazima u objekte, često provetravanje radnog prostora, redovno pranje ruku uz obezbeđivanje dovoljne količine sapuna, ubrusa i tekuće vode.
- Obezbedi zaposlenima dezinfekciona sredstva za čišćenje i pranje ruku na bazi alkohola.
- Obezbedi redovno čišćenje svih površina koja se često dodiruje na radnom mestu posebno područja visokog kontakta kao što su toaleti, kvake na vratima, fiksni telefoni, računarska oprema i druga oprema za rad. Za ove namene preporuka je da se koriste dezinfekciona sredstva: 70% Alkohol i rastvor natrijum-hipohlorita. Nakon sanitacije prostorija potrebno ih je dobro provetriti.
- Obezbedi pojačanu higijenu i dezinfekciju svih službenih vozila koja se koriste.

- Zahteva od svih dobavljača, distributera i spoljnih saradnika da poštuju preporučene norme postupanja u cilju prevencije od CORONA VIRUS nCoV, kao i da postupaju po njegovim zahtevima.
- Obezbedi pojačanu higijenu i dezinfekciju na mestima gde se obavlja razmena papirne dokumentacije (pisarnice, prijem pošte itd) , kao i rad sa novcem.
- Prema proceduri iz Plana preventivnih mera, i u utvrđenim rokovima, obezbedi dezinficiju prostorija, radnih površina, materijale itd
- Omogući redovno čišćenje i održavanje filtera na sistemima za klimatizaciju. Tokom epidemije, upotrebu centralne klimatizacije treba potpuno zaustaviti ili smanjiti.
- Zabrani naručivanje i dostavu hrane zaposlenima u objekat poslodavca. Umesto toga daje se preporuka zaposlenima da donose gotovu hranu u proizvođačkoj ambalaži, ili suhu hranu pripremljenu kod kuće.
- Gde god je to moguće da zaposlenima omogući rad u odvojenim prostorijama ili da postavi privremene barijere (npr. postavljanje PVC ili pleksiglas barijere) i da ograniči broj lica koja ulaze u ove prostorije.
- Ukoliko je moguće u svakoj zasebnoj prostoriji treba da bude prisutan samo jedan zaposleni.
- Poslodavci malih i srednjih preduzeća koja nemaju odgovarajuću stručnu pomoć u zdravstvu i dobrobiti za zaposlene, treba po prioritetu da razviju partnerstvo i planove sa lokalnim zdravstvenim i socijalnim službama pre bilo koje hitne situacije

2.2. Dužnosti zaposlenih

Zaposleni je dužan:

- Da sprovodi sve mere bezbednosti i zdravlja na radu kako bi sačuvao svoje zdravlje, kao i zdravlje drugih zaposlenih;
- Da namenski koristi propisana sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu i da sa njima pažljivo rukuje, da ne bi ugrozio svoju bezbednost i zdravlje kao i bezbednost i zdravlje drugih lica;
- Da dodatno brine o svojoj higijeni tako što će redovno i pravilno prati ruke sapunom i vodom najmanje 20 sekundi;
- Drži minimalno rastojanje od 2 metra u odnosu na druga lica;
- U toku rada izbegava nošenje nakita, satova i narukvica jer to povećava rizik od prenosa infekcija i otežava pravilno pranje ruku;
- U toku rada vezuje kosu;
- Ličnu odeću drži odvojenu od službene/zaštitne odeće i opreme;
- Obavezno obavesti poslodavca ukoliko posumnja na simptome COVID-19 kod sebe, kod drugih zaposlenih ili članova svoje porodice;
- Pre početka rada pregleda svoje radno mesto uključujući i sredstva za rad koja koristi, kao i sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu i da u slučaju uočenih nedostataka izvesti poslodavca ili drugo ovlašćeno lice;
- Pre napuštanja radnog mesta, da radno mesto i sredstva za rad ostavi u stanju da ne ugrožavaju druge zaposlene;
- U skladu sa svojim saznanjima, odmah obavesti poslodavca o nepravilnostima, štetnostima, opasnostima ili drugoj pojavi koja bi na radnom mestu mogla da ugrozi njegovu bezbednost i zdravlje ili bezbednost i zdravlje drugih zaposlenih;
- Sarađuje sa poslodavcem i licem za bezbednost i zdravlje na radu, kako bi se sprovele dodatne neophodne mere za bezbednost i zdravlje na poslovima na kojima radi tokom trajanja vanrednog stanja.

2.3. Lice za bezbednost i zdravlje na radu

Lica za bezbednost i zdravlje na radu u saradnji sa poslodavcem planira, sprovodi i podstiče u primenu preventivnih mera:

- Učestvuje u radu kriznog tima/ imenovanog lica oformljenog radi sprečavanja pojave i širenja zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-COV-2;
- Učestvuje u izradi Plana preventivnih mera radi sprečavanja pojave i širenja zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-COV-2;
- Izrađuje namenska uputstva, procedure, flajere i postere za bezbedan i zdrav rad u cilju zaštite zdravlja usled izloženosti COVID-19 izazvane virusom SARS-COV-2 a posebno o:
 - redovnom i temeljnom pranje ruku vodom i sapunom u trajanju od najmanje 20 sekundi ili korišćenju sredstava za dezinfekciju na bazi alkohola koji sadrži najmanje 60-95% alkohola;
 - pravilnom nošenju maski i rukavica, njihovom menjanjanju u datim vremenskim intervalima, kao i higijenskom odlaganju u kante sa poklopcem;
 - kašljanju i kijanju u prevoju lakta ruke ukoliko nema zaštitnih maski;
 - izbegavanju rukovanja i bilo kog drugog vida bliskog kontakta;
 - čestom provetranju radnih i pomoćnih prostorija i redovnom održavanju higijene podova;
 - obaveznoj dezinfekciji obuće i ruku pre ulaska u prostorije poslodavca;
 - obaveznom rastojanje od drugih lica na udaljenosti od najmanje 2 metra;
 - redovnom brisanju i dezinfikovanju svih površina i predmeta.

Pored ovih mera lica za bezbednost i zdravlje na radu su dužna da u saradnji sa poslodavcem i zaposlenima planiraju i sprovode kontrolu primene sledećih mera:

- Organizuju i sprovedu dopunske obuke zaposlenih o štetnom dejstvu COVID-19 izazvane virusom SARS-COV-2 po zaposlene u okolini i životnoj okolini;
- Vršu kontrolu primene higijenskih mera kod poslodavca;
- Izrađuju i postavljaju obaveštenja da su svi zaposleni dužni da se izoluju i ostanu kod kuće kada su bolesni, imaju kašalj ili kijaju;
- Izrađuju i postavljaju obaveštenja o važnosti pravilnog i čestog pranja ruku i korišćenja dezinfekcionih sredstava na bazi alkohola;
- Vršu kontrolu o obezbeđivanju sapuna i vode za pranje ruku kako bi se podstaklo redovno pranje ruku;
- Zabrane dolaska na posao licima koja imaju blagi kašalj ili povišenu telesnu temperaturu;
- Vršu kontrolu korišćenja sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu;
- Upoznaju zaposlene da nošenu radnu odeću nakon presvlačenja stave u plastičnu kesu i odnesu na pranje,
- Sarađuju sa državnim organima i inspekcijom rada i daju potrebna obaveštenja o primeni mera bezbednosti i zdravlja na radu u vanrednim okolnostima
- Organizuju i sprovode osposobljavanja zaposlenih za bezbedan i zdrav rad sa posebnim akcentom na mere prevencije radi zaštite od COVID-19 izazvane virusom SARS-COV-2;
- U meri koliko je to moguće, organizuju i učestvuju u sprovođenju preventivnih zdravstvenih pregleda zaposlenih, kao i proveru i pregleda opreme za rad i elektro instalacija i dr.

3. PREVENTIVNE MERE ZA SPREČAVANJE ŠIRENJA ZARAZNE BOLESTI COVID-19 U RADNOJ OKOLINI

3.1. Opšte preventivne mere

Na nivou cele organizacije, potrebno je primenjivati sledeće preventivne mere:

- Obezbediti da svi zaposleni ukoliko imaju simptome koji ukazuju na COVID-19 ne dolaze na posao, već da se odmah povuku u samoizolaciju;
- Obavezno je da se ove osobe osobe u tim slučajevima odmah jave svom neposrednom rukovodiocu i izabranom lekaru i epidemiologu u Institut za javno zdravlje u mestu stanovanja i dalje postupaju po njihovim instrukcijama;
- Kijanje i kašljanje obavljati na pravilan način, pokriti nos i usta maskom, kod kašljanja i kijanja postaviti unutrašnju stranu lakta ili papirnu maramicu koja mora odmah da se baci u kantu. Lica koja u toku rada na poslu počnu da kašlju i/ili kijaju odmah treba da se upute kući;
- Pre ulaska u poslovni prostor, obavezna je dezinfekcija obuće;
- Za sve zaposlene obezbediti gel za dezinfekciju ruku;
- Izbegavati bliske kontakte, posebno sa osobama koje imaju simptome prehlade i gripa, odnosno omogućiti minimalnu distancu od druge osobe najmanje 2m;
- Često pranje ruku, toplom vodom i sapunom, minimum 20 sekundi, posebno nakon „rizičnog“ kontakta;
- U nedostatku vode i sapuna, koristiti dezinfekciona sredstva za ruke sa sadržajem minimum 70% alkohola, odnosno dezinfekcionih sredstava koji garantuju „virucidnu aktivnost protiv virusa sa omotačem“ (Robert Koch Institut, 2020.);

Pravilno pranje ruku

- Izbegavati dodirivanje usta, nosa i očiju, osim maramicom i čistim rukama;
- Povremeno umivanje čistim rukama i ispiranje usta toplom vodom, čajem, 3% hidrogenom ili sredstvima za oralnu higijenu;
- Čišćenje i dezinfekcija radnih površina, pre svega radnih stolova, tastatura, miševa, telefona, kancelarijskog pribora itd;
- Često provetravanje kancelarija i poslovnih prostorija;
- Unositi dovoljno tečnosti i vitamina, redovni obroci i spavanje (održavanje imuniteta na što većem nivou);

OSNOVNE MERE PREVENCIJE PROTIV KORONA VIRUSA

- ČESTO PRANJE RUKU JE
NAJEFETIVNIJA MERA
PREVENCIJE

- IZBEGAVAJTE KONTAKT (MINIMUM
1 METAR) SA OSOBOM KOJA JE
PREHLADENA

- IZBEGAVAJTE MAKSIMALNO
DODIRIVANJE OČIJU, NOSA I
USTA

- PREKRIVAJTE NOS I USTA
MARAMICOM ILI RUKAVOM KADA
KAŠLJETE I KIJATE

- DEZINFIKUJTE OBUĆU I ODEĆU
PRILIKOM ULASKA U KUĆU
SREDSTVOM KOJE SADRŽI ALKOHOL

- IZBEGAVAJTE KONTAKT SA
ŽIVOTINJAMA KAO I SIROVIM
ŽIVOTINJSKIM NAMIRNICAMA

- NOSITE KAD GOD MOŽETE
MEDINCINSKU MASKU

- IZBEGAVAJTE MAKSIMALNO
PUTOVANJA VAN ZEMLJE

Opšte mere prevencije protiv virusa COVID-19

3.2. Posebne preventivne mere

- Obezbediti odgovarajuća sredstva za dezinfekciju u svakoj radnoj prostoriji;
- Zaposlenima na dnevnom nivou obezbediti korišćenje sredstava za osnovnu higijenu i zaštitu (toplu vodu i sapun, sredstva za dezinfekciju ruku i radnih površina, zaštitne maske i rukavice);
- Na zidu pored lavaboa postaviti plastificirano uputstvo za pravilno pranje ruku;
- Za sve zaposlene obezbediti sredstva i opremu za ličnu zaštitu: zaštitne maske (platnene i hirurške), zaštitne rukavice;
- Sredstva za dezinfekciju koja treba koristiti: Alkohol 70%, sredstva za dezinfekciju na bazi hlora sa minimalnom koncentracijom aktivnog hloda od 0,5%;
- Na lokacijama poslodavca, gde je to moguće, a zbog protoka većeg broja zaposlenih, uvesti obavezu merenja telesne temperature, bezkontaktnim toplomerom. Merenje temperature se vrši na ulazima u objekte od strane radnika fizičkog obezbeđenja/lica zaduženih za ove poslove. Lica koja vrše beskontaktno merenje temperature, moraju biti opremljena zaštitnim maskama, zaštitnim naočarima/vizirom, zaštitnim rukavicama.
- Zabranjuje se naručivanje i dostava hrane zaposlenima. Umesto toga daje se preporuka zaposlenima da donose gotovu hranu u proizvođačkoj ambalaži, ili suhu hranu pripremljenu kod kuće;
- U cilju prevencije širenja virusa, svesti boravak na terenu na minimum, kao i kretanja, osim u iznimnim situacijama (uz adekvatnu raspodelu dezinfekcionih sredstava, maski i rukavica radi lične zaštite od zarazne bolesti);
- Zaposleni koji obavljaju rad na terenu uvek održavati distancu od drugih lica najmanje 2m;
- Kod korišćenja lifta, zbog loše cirkulacije vazduha preporučuje se nošenje maske; Na dugmičima i na podu lifta mogu biti prisutne izlučevine u kojima je sadržan virus. Nakon izlaska iz lifta, potrebno je oprati ruke. Trebalo bi smanjiti učestalost upotrebe lifta i koristiti stepenice koliko god je to moguće.

- Identifikovati rizične kategorije među zaposlenima (stariji od 65 godina, zaposleni sa hroničnim oboljenjima, majke dece do 12-e godine ukoliko drugi roditelj ima radnu obavezu) i u skladu sa preporukama zaposlenima omogućiti rad od kuće;
- Pratiti informacije i preporuke putem dostupnih, zvaničnih izvora informisanja;
- U slučaju da se u prostorijama zadesi osoba (zaposleni/poslovni partner/posetilac) sa simptomima nalik prehladi ili gripu, a ne ponaša se u skladu sa merama opšte prevencije, treba da se sa dozvoljene distance upozori od strane zaposlenih;
- Ako osoba ne posluša upozorenje treba pozvati „obezbeđenje/policiju“ (ako je prisutno obezbeđenje, a ako ne, onda policiju, uz uslov da su opremljeni zaštitnim maskama i rukavicama);

- Ukoliko se u poslovnim prostorijama zadesi osoba kojoj se stanje nalik prehladi ili gripu naglo pogorša, potrebno ju je na bezbedan način izolovati i pozvati hitnu medicinsku službu;
- U slučaju da dođe do sumnje da je zaposleni inficiran „koronavirusom“ i bude upućen u samoizolaciju, potrebno je da obezbedi medicinsku potvrdu (lekarsko uverenje) da je po ovom osnovu odsustvovao;
- Svesti na minimum sve aktivnosti eksternih dobavljača usluga;
- Obustaviti organizovanje lekarskih pregleda zaposlenih, internih i eksternih obuka i treninga gde se sakuplja više lica istovremeno u direktnom kontaktu;
- Zaposleni koji u toku rada rade sa drugim licima, dolaze u kontakt sa drugim licima (teren, šalter, itd) moraju uvek koristiti zaštitne rukavice, zaštitne maske, uz stalno održavanje minimalne distance od 2 m. Izbegavati kontakte sa licima koja iskazuju simptome infekcije;
- Ukoliko je potrebno izvršiti overu eksternih dokumenata, to obavljati tako da se uvek održava minimalna distanca između lica od 2 m, ne koristiti iste olovke. Obavezna je upotreba zaštitnih rukavica i zaštitne maske;
- Omogućiti stalno prirodno provetranje radnog prostora na mestima gde je to moguće;
- U toku rada ne nositi nakite, satove i narukvice jer to povećava rizik od prenosa infekcija i otežava pravilno i bezbedno pranje ruku;
- U toku rada obavezno je vezivanje kose;
- Za vreme rada, ruke prati što češće, sapunom, minimum 20 sekundi u skladu sa uputstvom za pravilno pranje ruku;
- Postaviti otirače na ulazu u poslovni prostor (na lokacijama gde je to moguće) natopljene dezinfekcionim sredstvom (rastvor Natrijum hipohlorita), praveći time dezobarijeru. Ukoliko to nije moguće, obezbediti nazuvice za obuću, koja će se nakon korišćenja i izlaska iz prostora bacati u odgovarajuću kantu sa kesom, a kante se redovno prazniti;
- Redovno dezinfikovati kvake ulaznih vrata;
- Lica zadužena za održavanje higijene prostora (lica iz agencija ili zaposleni) aktivno uključiti u sprovođenje bezbednosno – higijenskih mera (povećati broj radnih sati ili uvesti dodatne termine). Lica koja obavljaju ove poslove moraju biti opremljena zaštitnim rukavicama, maskama, radnom odećom (mantil i sl.);
- Ličnu odeću držati odvojenu od službene/zaštitne odeće i opreme;
- Nakon sanitacije prostorija potrebno ih je dobro provetriti;
- Mere sanitacije radnih i pomoćnih prostorija primenjivati pre početka rada, u prekidima rada, a u toku rada (preporučljivo na svaka 2h) i na kraju radne smene;
- U cilju podizanja nivoa opšte higijene, službenu odeću koristiti samo jedan dan i na kraju rada je odmah oprati pod visokom temperaturom i nakon toga prosušiti peglanjem;
- Ukoliko dođe do nestašice zaštitnih maski, kod korišćenja platnenih maski, iste na kraju rada oprati na najvišoj temperaturi pranja (otkuvati) i nakon toga prosušiti peglanjem sa najvišom temperaturom ploče (150 °C);
- Eksterna lica prisutna u poslovnim prostorijama, moraje sve vreme nositi zaštitnu opremu (maske i rukavice);
- Za sve slučajeve koji se pojave u toku rada, a indikuju na zaraženost virusom, odmah se javiti neposrednom rukovodiocu i postupati po opštem uputstvu;
- Radne smene organizovati tako da se zaposleni iz različitih smena ne mešaju tj ne preklapaju.

3.3. Preventivne mere nakon povratka sa poslovnih putovanja

Pri povratku sa putovanja iz oblasti ugroženih virusom COVID-19:

- Osobe koje su se vratile iz oblasti ugroženih virusom COVID-19 potrebno je da u samoizolaciji provedu minimum 14 dana, bez dolaska na posao, uz prethodno obaveštavanje nadležne zdravstvene ustanove;

- Nakon savetovanja sa nadležnom zdravstvenom ustanovom, postupiti po njihovim uputstvima;

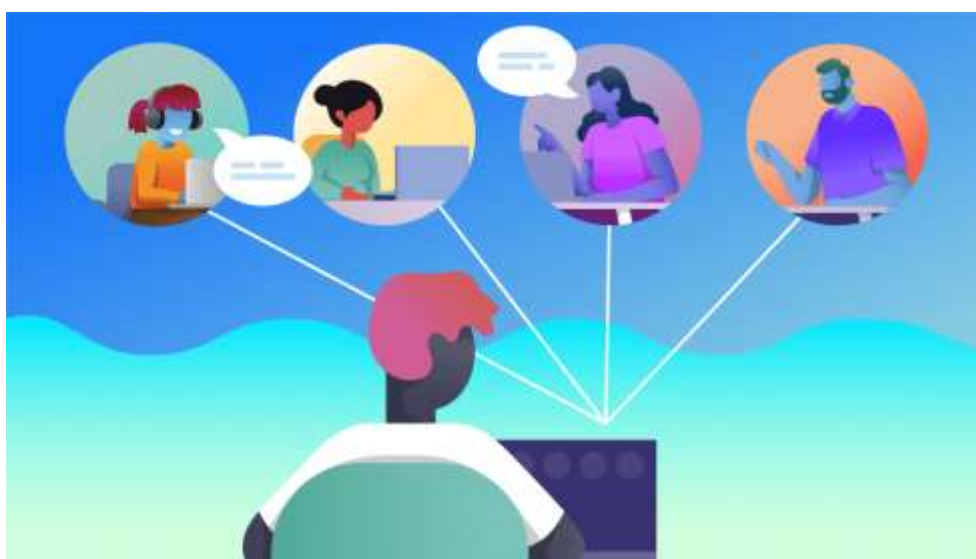
Pri povratku iz ostalih oblasti:

- Ovi zaposleni mogu nesmetano nastaviti sa dolascima na posao, osim ako im je saopšteno da su imali neposredan kontakt sa zaraženom osobom;
- Ukoliko neki od zaposlenih ima informaciju da je bio u kontaktu sa zaraženom osobom, potrebno je da odmah po dolasku o tome obavesti svog poslodavca i nadležnu zdravstvenu ustanovu, kako bi dobio dalja uputstva;
- Ukoliko zaposleni privatno putuje van zemlje, treba o tome da obavesti poslodavca.

3.4. Preventivne mere prilikom poslovnih sastanaka

Poslovna aktivnost većine poslovnih subjekata zahteva stalnu komunikaciju sa zaposlenima, timski rad i grupne susrete sa poslovnim partnerima. Prevencija širenja zaraze treba da podrži poslovne aktivnosti, pa se u datim okolnostima preporučuju sledeće mere:

- Na ulaznim vratima u poslovne prostorije postaviti obeveštenja da je pri ulasku obavezna dezinfekcija ruku za sve (zaposlene i posetioce);
- Pojačati kontrolu ulaska u poslovne prostorije;
- Ograničiti putovanja u inostranstvo, posebno u zemlje u kojima postoji izražena epidemija;
- Ukoliko su putovanja neophodna, posebno voditi računa o merama opšte prevencije;
- Prilikom poslovnih susreta izbegavati rukovanje i srdačno pozdravljanje;
- Ograničiti grupne poslovne sastanke (do četiri osobe);
- Za sastanke koristiti veće prostorije kako bi se između učesnika omogućila fizička distanca od bar 2 m;
- Pre početka i nakon sastanka potrebno je proveriti i dezinfikovati prostoriju (radne površine, kvake, korišćenu aparaturu itd.);
- Ograničiti vreme trajanja sastanaka na do 15 min;
- Za zaposlene koji rade sa strankama obezbediti dezinfekciona sredstva za ruke i zaštitne maske;

Dati prednost komunikaciji putem telefona, interneta, konferencijskih poziva, itd.

4. HIGIJENSKO – SANITARNE MERE

Mogućnost preživljavanja virusa SARS COV2 u spoljnoj sredini varira i zavisi od stepena zagađenosti sekretima (kapljicama respiratornog sekreta), spoljne temperature i vlažnosti vazduha. Zbog mogućnosti da se zadrži satima i danima u spoljnoj sredini, potencijalno kontaminirane površine treba očistiti i dezinfikovati pre ponovne upotrebe.

4.1. Čišćenje kancelarija i drugih prostorija (osim u zdravstvenim ustanovama)

- Pranje zdravstveno ispravnom toplom vodom i deterdžentima za domaćinstvo i upotreba uobičajenih dezinfekcijskih sredstava su dovoljni za čišćenje površina;
- Preporučuje se čišćenje, vlažno pranje, i dezinfekcija prostorija bez prisustva ljudi;
- Prostorije koje se čiste neophodno je provetriti prirodnim putem ako to vremenski uslovi dozvoljavaju, ili veštački uz redovnu dezinfekciju filtera ventilacije (centralni klima uređaji i ventilacija);
- Ukoliko postoje uslovi, prostorije treba osunčati (podići roletne, zavese i druge zaštite na prozorima i otvoriti prozore da sunčeva svetlost uđe u prostorije);
- Površine koje se čiste i dezinfikuju su posebno one koje se često dodiruju: površine stolova, oprema koja se koristi pri radu, tastature, miš, olovke, telefoni, kablovi, makaze i drugi pisači probor, kvake i brave na vratima i prozorima, površine stolova u trpezarijama, alati, pribor, prekidači za svetlo, tasteri).
- Ako su površine vidno prljave, treba ih prethodno očistiti i oprati rastvorom zdravstveno ispravne vode u kojoj je koncentracija rezidualnog hlora kao u vodi za piće (do 0,5 mg/l) sa deterdžentom ili rastvorom sapuna pre dezinfekcije.
- Za dezinfekciju površina efikasna su sredstva na bazi hlora koja se koriste u domaćinstvu i u kojima je koncentracija aktivnog hlora 0,5%, kao i alkoholni rastvori sa najmanje 70% alkohola i drugi deterdženti i dezinfekciona sredstva koja efikasno deluju na korona viruse. Izbor dezinficijensa zavisi od tipa površine koja se dezinfikuje i njene namene.
- Sredstva za pranje namenjena održavanju higijene u domaćinstvu se mogu koristiti ako su pogodni za datu površinu. Izbeljivači u domaćinstvu uključujući varikinu su efikasni protiv korona virusa ukoliko se pravilno upotrebljavaju. Za dezinfekciju se mogu koristiti i druga sredstva koja su odobrena i efikasna protiv COVID19.
- Nikada ne mešati sredstva za dezinfekciju različitog hemijskog sastava.
- Dezinfekciona sredstva koja preporučuje Evropski centar za prevenciju i kontrolu bolesti zasnivaju se na sledećim aktivnim supstancama: Natrijum hipohlorit 0,05-0,5% Etanol 70%; Glutaraldehyd 2%; Izopropranol 50%; Povidon Jod 10% (1% joda); Benzalkonijum hlorid 0,05%; Natrijum hlorid 0,23%; Formaldehyd 0,7%.
- Površine u toaletima, kupatilima, WC kabinama, očistiti, oprati i dezinfikovati najmanje jednom dnevno. Za dezinfekciju kontaminiranih površina i materijala, ne treba koristiti bocu s raspršivačima, jer prskanje može dodatno proširiti virus i uzrokovati udisanje štetnih čestica i hemikalija;
- Krpe koje se koriste za brisanje različitih površina ne smeju se mešati. Kante sa otpacima se moraju redovno prazniti, minimalno jednom dnevno.
- Ako se sprovodi dezinfekcija u zatvorenom prostoru, u kome su prethodno boravile osobe koje su zaražene korona virusima, neophodno je provetriti prostorije otvaranjem vrata i prozora. Ventilacija prostora treba da je duga, optimalno jedan dan pre čišćenja i dezinfekcije i ponovne upotrebe prostora. Prostorije se moraju oprati rastvorom zdravstveno ispravne dezinfikovane vode i deterdženta ili sapuna, nakon čega sledi dezinfekcija hlornim preparatima, preparatima na bazi alkohola sa minimalno 70% alkohola ili drugim dezinfekcionim sredstvom. Pranju i dezinfekciji podležu sve površine i sav pribor koji postoji u prostoriji.

- Obavezno se pridržavati uputstava proizvođača za sve proizvode za čišćenje i dezinfekciju (npr. koncentracija, način nanošenja i vreme kontakta itd.). Prostorije i površine koje se očiste i dezinfikuju se mogu ponovo koristiti nakon pola sata od dezinfekcije

4.2. Posteljina, odeća i veš

- Sav tekstil (posteljina, peškiri, zavese, prekrivači itd.) treba oprati mehanički (95 °C) i uz dodatak deterdženta za veš. Ako se temperatura vode od 95 °C ne može koristiti zbog karakteristika materijala, prilikom pranja tekstila treba dodati posebne hemikalije (npr. izbeljivač ili pranje veša sredstvima koja sadrže natrijum-hipoklorit ili proizvode za dekontaminaciju tekstila). Ne tresti prljav veš i izbegavati da kontaminirani materijali dođu u dodir sa kožom i odećom. Očistiti i dezinfikovati kolica i korpe za transport veša prema uputstvu.

4.3. Dezinfekcija otvorenih površina hlornim preparatima

- Čišćenje javnih površina sa velikim prometom ljudi (npr. tržni centri, aerodromi, javni prevoz) trebalo bi da bude u redovnom režimu. Jedino se preporučuje češće čišćenje, pranje i dezinfekcija često dodirivanih površina (npr. telefona, dugmadi u liftu, WC, kvaka na vratima, gelendera, prekidača, šaltera, unutrašnjih vrata liftova i dr). To se odnosi i na sve predmete koji su vidno zaprljani telesnim tečnostima kao i sve potencijalno kontaminirana površine sa kojima je obolela osoba mogla doći u kontakt.
- Takođe se preporučuje uklanjanje predmeta koji se ne mogu lako očistiti (npr. novine, časopisi, punjene igračke).
- Bolja ventilacija (npr. otvaranje prozora kada vremenske prilike dopuštaju) može pomoći u smanjenju verovatnoće prenošenja virusa.
- Javne površine gde je obolela osoba samo prošla i provela minimalno vreme, poput hodnika, parkinga, potrebno je rutinski oprati.
- Pre početka dezinfekcije otvorenih površina angažovati službe bezbednosti da skloni sve ljude sa prostora koji će biti dezinfikovani. Takođe treba ukloniti sve pokretne objekte i vozila sa otvorenih površina koje će se dezinfikovati.
- Pre dezinfekcije neophodno je otvorene površine oprati, odnosno saprati prečišćenom dezinfikovanom vodom koja već sadrži rezidualni hlor u koncentraciji jednakoj kao u vodi za piće (do 0,5 mg/l).
- Nakon pranja vodom obaviti dezinfekciju otvorenih površina hlornim preparatom (1% hlorni rastvor natrijum-hipohlorita) u razblaženju prema uputstvu proizvođača, a u skladu sa podacima iz bezbednosnog lista proizvođača i u skladu sa zakonskim odredbama koje regulišu upotrebu hemikalija, zaštitu lica koja rukuju sa sredstvom i upravljanje otpadom. Za dezinfekciju otvorenih površina koristiti 1% rastvor (1 litar preparata razblažiti u 9 litara prečišćene dezinfikovane vode). Prema epidemiološkoj proceni, može se koristiti i rastvor sa većom koncentracijom aktivne supstance (do 5% rastvor), uz strogo poštovanje principa rukovanja i zaštite.

- Rastvaranje preparata i upotreba rastvora, odnosno ispiranje površina je u nadležnosti ovlašćenih lica koja moraju imati adekvatnu opremu za nanošenje preparata, zaštitnu odeću i obuću, zaštitne maske, zaštitne naočare i drugu neophodnu zaštitu za lice, zaštitne rukavice i adekvatno mesto za odlaganje hemijskog jedinjenja i vozila ili uređaja korišćenih za dezinfekciju površina.
- Dezinfekcija otvorenih površina se obavlja jednom dnevno, po proceni situacije i prema indikacijama i češće.
- Kretanje ljudi i vozila na dezinfikovanim otvorenim površinama dozvoljava se nakon ½ sata.

4.4. Higijenske mere prilikom korišćenja automobila

- U automobilu uvek držati sredstvo za dezinfekciju (najbolje 70% alkohol), papirne maramice ili ubrus;
- Po ulasku u automobil, isprskati ruke i obuću sredstvom za dezinfekciju;
- Pre izlaska iz automobila (po završetku vožnje) ponovo alkoholom isprskati ruke, upravljač, menjač i ključ od automobila;
- Nakon izlaska iz automobila, isprskati alkoholom automobilsko sedište;
- U automobilu izbegavati sedenje jedan pored drugog, već jedan iza drugog, najbolje dijagonalno;
- Preporuka je da se u automobilu prevoze najviše dve osobe.

4.5. Higijenske mere prilikom rada sa papirnim dokumentima

- U toku rada sa papirnom dokumentacijom, obavezna je upotreba zaštitnih rukavica i zaštitne maske;
- Postaviti zaseban radni sto/ pult za prijem/otpremu dokumentacije;
- Prijem dokumentacije vršiti tako da lice koje donosi dokumentaciju istu odloži na radni sto/pult, nakon toga preuzeti dokumentaciju vodeći računa da se uvek održava minimalna distanca između 2 lica od 2 m;
- Voditi računa da eksterna lica ne ulaze bez potrebe u poslovni prostor, a ako je to potrebno, dozvoliti ulazak samo do izlaznih vrata;
- Kod potpisivanja dokumenata (otpremnice, prijemnice i sl.) zahtevati od lica kojem je potrebno potpisati određeni dokument da održava distancu od najmanje 2 m;
- Voditi računa da za stolom/pultom bude uvek najviše jedna osoba u isto vreme;
- Potpisivanje, kao i držanje dokumenta se vrši uz korišćenje zaštitnih rukavica i zaštitne maske;
- Zaposleni i posetioci ne smeju koristiti istu olovku za potpisivanje dokumenata;

- Nakon potpisivanja zaposleni se udaljava od stola, a potpisana dokumenta preuzima eksterno lice održavajući međusobnu distancu od najmanje 2 m;
- Otvaranje pristiglih pakovanja/koverti vršiti za stolom namenjenom za manipulaciju dokumentacijom;
- Koverat/ambalažu ukoliko nije potrebna, baciti u kantu sa ostalim otpadom;
- Pristiglu dokumentaciju odlagati na odgovarajuća mesta gde nije moguć pristup svim licima, tako da se obezbedi da ta dokumentacija „odstoji“ bez diranja što duži period moguće kako bi se potencijalne čestice virusa eliminisale;
- Papiran dokumenta odlagati u plastične folije, vodeći računa da se spoljni deo folije ne kontaminira, kao ni registratori za odlaganje;
- Registratore i folije po potrebi dezinfikovati dezinfekcionim sredstvima;
- Nakon manipulacije dokumentacijom, pogotovu eksternom dokumentacijom obavezno oprati ruke u skladu sa uputstvima za pravilno pranje ruku. Ne dodirivati nikad lice rukama (usta, nos, oči);
- Redovno dezinfikovati sto koji se koristi za potpisivanje, kao i olovke koje se koriste za potpisivanje;

4.6. Mere lične zaštite osoba koje čiste i dezinfikuju prostor

- Pre čišćenja i dezinfekcije obavezno stavite ličnu zaštitnu opremu. Obavezno je nošenje radnih mantila dugih rukava i nepropusnih pregača preko njih, posebno prilikom pripreme rastvora dezinfekcionog sredstva a i kasnije tokom primene.
- Ako se čiste površine, predmeti i veš koje je koristila bolesna osoba onda se preporučuje nošenje maski za jednokratnu upotrebu i zaštitnih naočara.
- Čišćenje i dezinfekcija prostorija i predmeta, obaviti s jednog na drugi kraj, tako da očišćena strana ne bude kontaminirana. Sav otpad koji nastaje tokom čišćenja treba odložiti u plastičnu kesu i beskontaktnu zatvorenu kantu za smeće;
- Rukavice i zaštitnu odeću (npr. plastične pregače) treba koristiti za čišćenje površina ili rukovanje odećom ili posteljinom zaprljanom tečnostima. Nakon upotrebe, rukavice za višekratnu upotrebu treba očistiti sapunom i vodom i dekontaminirati 0,5% rastvorom natrijum-hipohlorita; Ako je maska navlažena ili zaprljana, mora se odmah zameniti novom čistom i suvom maskom;
- Nakon čišćenja, pažljivo skinuti zaštitnu opremu i staviti u dvostruku plastičnu kesu i ostaviti 72 sata pre pranja, a zatim oprati ruke sapunom i toplom vodom; Pranje ruku se sprovodi tekućom vodom i sapunom u trajanju od minimum 20 sekundi. Nakon čišćenja, ukloniti masku odgovarajućom tehnikom – ne dirati prednji deo, već otkopčati masku i staviti je u plastičnu kesicu, a zatim oprati ruke sapunom i toplom vodom; Radnu odeću i korišćene krpe treba mehanički oprati (95 °C) uz dodatak deterdženta za veš; Oprati ruke sapunom i toplom vodom, presvući se i otuširati se ako za to postoje uslovi.

4.7. Higijena toaleta

- Toaleti se moraju više puta u toku smene čistiti i dezinfikovati uz upotrebu sredstava za dezinfekciju;
- U toaletima treba da budu obezbeđeni lavaboi sa higijenski ispravnom toplom i hladnom vodom, kao i sredstva za pranje ruku i papirni ubrusi za brisanje;
- U svaku kantu se moraju postaviti kese;
- Kese se ne smeju prepunjavati i moraju se redovno menjati;
- Kese koje se bacaju se moraju vezati i odložiti u kontejner sa komunalnim otpadom;
- Zabranjeno je korišćenje zajedničkih krpa i peškira;
- Koristiti papirne ubruse za brisanje ruku, a iskorišćene ubruse odmah odložiti u kantu.

Tabela: Postojanost koronavirusa na različitim površinama

Tip površine	Virus	Soj / izolat	Inokulum (virusni titer)	Temperatura	Postojanost
Čelik	MERS-CoV	Izolat HCoV EMC/2012	10^5	20°C	48 s
	TGEV	Nepoznato	10^6	30°C 4°C 20°C	8-24 s ≤ 28 d
	MHV	Nepoznato	10^6	40°C 4°C 20°C	4-96 s ≤ 28 d
	HCoV	Soj 229E	10^3	40°C 21°C	4-96 s 5 d
Aluminijum	HCoV	Sojevi 229E i OC43	5×10^3	21°C	2-8s
Metal	SARS-CoV	Soj P9	10^5	ST	5 d
Drvo	SARS-CoV	Soj P9	10^5	ST	4 d
Papir	SARS-CoV	Soj P9	10^5	ST	4-5d
	SARS-CoV	Soj GVVU6109	10^6	ST	24 s
			10^5		3s
10^4			< 5 min		
Staklo	SARS-CoV	Soj P9	10^5	ST	4 d
	HCoV	Soj 229E	10^3	21°C	5 d
Plastika	SARS CoV	Soj HKU39849	10^5	22°-25°C	≤ 5d
	MERS CoV	Izolat HCoV EMC/2012	10^5	20°C	48 s
	SARS-CoV	Soj P9	10^5	30°C ST	8-24 s 4 d
	SARS-CoV	Soj FFM1	10^7	ST	6-9d
	HCoV	Soj 229E	10^7	ST	2-6d
PVC	HCoV	Soj 229E	10^3	21°C	5 d
Silikonska guma	HCoV	Soj 229E	10^3	21°C	5 d
Hirurška rukavica (latex)	HCoV SARS CoV	Sojevi 229E i OC43 Soj GVVU6109	5×10^3 10^6	21°C ST	≤ 8s 2 d
Jednokratna kecelja			10^3		24s
			10^4		1s
Keramika	HCoV	Soj 229E	10^3	21°C	5 d
Teflon	HCoV	Soj 229E	10^3	21°C	5 d

5. LIČNA ZAŠTITNA SREDSTVA

Samo postojanje lične zaštitne opreme nije dovoljno za sprečavanje infekcije zaposlenih koronavirusom. Lična zaštitna oprema može biti izvor infekcije kod nepravilne upotrebe. Od ključnog značaja je pravilna upotreba lične zaštitne opreme, odnosno uvežbanost pri njenom stavljanju i skidanju.

Redosled postupaka pravilne primene sredstava i opreme za ličnu zaštitu je u sledećim tačkama:

1. Obaviti higijenu ruku.
2. Staviti zaštitnu masku.
3. Staviti zaštitne naočare / Vizir – ukoliko se koriste (samo ukoliko su prethodno dezinfikovani).
4. Navući rukavice.

5.1. Zaštitna maska

Zaštitna maska je namenjena za zaštitu disajnih puteva od mogućih kontakata sa zaraženim osobama kao i za zaštitu drugih lica od lica koje je možda zaraženo.

Zaštitnu masku fiksirati na sledeći način:

- Pre započinjanja stavljanja maske obavezno operite ruke tj uradite higijenu ruka opisanu u prethodnom delu.
- Masku postavite preko nosa, usta i brade.
- Fiksirati masku u korenu nosa.
- Vezati je na potiljku i vratu ili je prebacite preko ušiju ukoliko je maska namenjena za takvo pozicioniranje.
- Proveriti da li maska dobro prijanja uz lice.

Maska se zamenjuje kada postane vlažna.

Platnena maska je za višekratnu upotrebu. Već korišćena maska se iskuvava na temperaturi 95°C u mašini ili u kuhinjskoj posudi. Nakon iskuvavanja i sušenja, maska se pegla i spremna je za ponovno korišćenje.

Pravilna upotreba zaštitne maske

5.2. Zaštitne rukavice

- Zaštitne rukavice su namenjene za zaštitu od mogućih kontakata sa inficiranim površinama.
- Zaštitne rukavice štite od direktnog kontakta sa prljavim i inficiranim površinama samo ako se pravilno koriste.
- Ako sa njima dodirujete kontaminirane površine, a zatim telefon, olovku, svoje odelo, lice, alat, onda one ne mogu da spreče prenos infekcije.
- I kada nosite rukavice, perite ruke sa rukavicama.
- Rukavicama prenosite infekciju na sve površine koje dodirujete.
- Otvarajte vrata ako je moguće bez dodirivanja kvake (laktom), vrata gurnite telom, nogom, svetlo palite laktom, nadlakticom.
- Svako smanjenje kontakta daje šansu da se smanji prenos infekcije.

Pravilno korišćenje zaštitnih rukavica:

- Nokti na rukama treba da su isečeni na kratko.
- Dok su vam rukavice na rukama nikako ne dodirujte lice i nemojte vezivati maske rukavicama kojima ste već dodirivali površine oko sebe.
- S'obzirom da niste u mogućnosti da menjate rukavice posle svakog kontakta sa novcem i pacijentom, rukavice redovno isprskajte 70% alkoholom.
- Pre započinjanja skidanja rukavica obavezno ih dezinfikovati 70% Alkoholom, postupcima kao kod higijene ruku.
- Uхватiti spoljnu ivicu blizu ručnog zgloba.
- Skinuti je sa ruke okrećući unutrašnju stranu spolja. Staviti je na suprotnu ruku na kojoj je još uvek rukavica .
- Uvući prst „oslobođene” ruke ispod druge rukavice u blizini ručnog zgloba.
- Skinuti je okrećući unutrašnju stranu spolja praveći „paket” od obe rukavice.
- Odložiti „paket” korišćenih rukavica pravilno tj. u posebnu kesu za otpad

Pravilno skidanje rukavica

5.3. Redosled skidanja sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu

1. Operite ruke dok su vam još rukavice na rukama ili rukavice dezinfikujte alkoholom dok su još na rukama,
2. Skinite vizir ili zaštitne naočare (ukoliko se koriste),
3. Skinite masku,
4. Skinite rukavice,
5. Obavite higijenu ruku u skladu sa Uputstvom o pravilnom pranju ruku.

5.4. Pravilno postupanje sa iskorišćenim sredstvima za ličnu zaštitu

Upotrebljene maske i rukavice, kao i iskorišćene ubruse koji se koriste za dezinfekciju adnih površina bacati u posebnu kesu za ovu vrstu otpada koja se nalazi na odvojenom mestu.

Upotrebljene vizire / naočare (ukoliko se koriste) dezinfikovati na sledeći način:

- Isprskati sve površine vizira 70% alkoholom uz pomoć boce sa raspršivačem,
- Prebrisati papirnim ubrusom ili ostaviti da se samostalno osuši,
- Svaki zaposleni dezinfikuje vizir na kraju svoje smene,
- Svaki zaposleni dezinfikuje vizir na početku svoje jutarnje smene,
- Obavezno oprati ruke na kraju procesa dezinfekcije.

5.5. Postupak za bezbedno odlaganje otpada

Otpad koji obuhvata iskorišćene zaštitne maske i rukavice, kao i ubruse kojima je izvršeno brisanje površina, papirne maramice i drugi otpad za koji se opravdano pretpostavlja da bi mogao da bude kontaminiran virusom, odlagati na sledeći način:

- Odvojiti posebnu kantu za ovaj otpad koja ima mogućnost zatvaranja;
- Kantu obložiti kesom koja ima mogućnost vezivanja na vrhu u koju će se ubacivati otpad;
- Pre izbacivanja otpada, kesu odgovarajuće vezati i izbaciti je sa ostalim otpadom;
- Prilikom manipulisanja sa otpadom (vezivanje i iznošenje otpada) obavezna je upotreba zaštitne maske i rukavica.

6. AKCIJE I ODGOVORI U SLUČAJU REGISTROVANJA COVID-19

Identifikacija kontakta treba da započne odmah nakon što je u preduzeću/ustanovi utvrđen sumnjivi slučaj.

WHO (World Health Organisation) definiše kontakt kao osobu koja je doživela bilo koje od sledećih izloženosti tokom 2 dana i posle 14 dana nakon pojave simptoma verovatnog ili potvrđenog slučaja:

- Kontakt licem u lice sa verovatnim ili potvrđenim slučajem u roku od 1m duže od 15 minuta ;
- Direktan fizički kontakt sa verovatnim ili potvrđenim slučajem ;
- Neposredna nega pacijenta/zaposlenog sa verovatnom ili potvrđenom bolešću COVID-19 bez upotrebe odgovarajuće opreme za ličnu zaštitu, ili
- Druge situacije na koje ukazuje procena rizika predstavnika službe javnog zdravlja .

WHO preporučuje sa svi kontakti zaposlenih sa COVID-19 budu pod karantinom 14 dana od poslednjeg dana kada su bili izloženi zaposleni. Za ostalo osoblje koje ne ispunjava definiciju kontakta , može se smatrati da imaju izloženost izloženost niskom riziku COVID-19 i preporučuju se da primenjuju posebne mere predostrožnosti. Ove mere predostrožnosti mogu se izmeniti i prilagoditi procenama rizika od strane službe javnog zdravlja. Zaposleni/lica koji nisu pogođeni su osobe za koje se smatra da su izložene niskom riziku. Treba im pružiti informacije o bolesti, njenom prenošenju i preventivnoim merama. Od njih treba tražiti da

samostalno prate simptome COVID-19, uključujući temperaturu, kašalj ili orežano disanje 14 dana od dana odlaska potvrđenog slučaja iz preduzeća/ustanove. Ukoliko se u roku od 14 dana razvije simptom koji ukazuje na COVID-19, treba odmah da se stave u samoizolaciju i da kontaktiraju lokalne zdravstvene službe i epidemiologa.

Kada poslodavac posumnja da zaposleni ima simptome bolesti slične gripu ili COVID-19 kao što su kašalj, otežano disanje, povišena temperatura i groznica tada tog zaposlenog treba da izoluje.

Pravila ponašanja u slučaju potencijalnog zaraženog radnika su :

- Obaveštavanje rukovodioca kriznog tima ili imenovano lice kako bi se preduzele mere zaštite ostalih zaposlenih i obaveštavanje nadležnih državnih organa (opštinskog kriznog štaba, Zavoda za javno zdravlje i epidekiologa i dr);
- Obaveštavanje svog pretpostavljenog ili poslodavca kako bi se preduzele mere zaštite ostalih zaposlenih;
- Pozivanje već određenih Službi za javno zdravlje/nslužbi za dezinfekciju zatvorenog prostora u kome je boravio oboleli zaposleni.

Predstavnik kriznog tima /imenovano lice poslodavca ili zaposleni koji nema simptome virusa dužan je da pozove isključivo sa svog mobilnog telefona zdravstvenu ustanovu i da ih obavesti o novonastalom slučaju, i to:

- **Ministarstvo zdravlja** na broj telefona **064/8945-235**,
- **Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“** na broj telefona **011/2684-566, 060/0180-244** od 8 do 22 časova
- Institute/zavode za javno zdravlje/domove zdravlja na teritoriji Republike Srbije na kojoj zaposleni boravi, a čiji su brojevi telefona objavljeni na internet stranici Ministarstva zdravlja **www.zdravlje.gov.rs**

Ako je stanje zaposlenog koji ima simptome COVID-19 ozbiljno (ako je bolestan ili povređen ili mu je život ugrožen) poslodavac je dužan da pozove službu hitne pomoći i pruži im sve relevantne informacije sa kojima raspolaže.

Dok čeka na postupanje zdravstvene ustanove poslodavac je dužan da obezbedi da zaposleni za koga se sumnja da je inficiran izolovan. Ovaj zaposleni ne sme da dodiruje druge zaposlene, površine i predmete. Zaposleni koji ima simptome COVID-19 mora da prekrije usta i nos zaštitnom maskom. Ako na raspolaganju nema zaštitnih maski, kada kašlje i kija lice mora pokriti unutrašnjim delom lakta.

Planom preventivnih mera trebaju da budu definisani postupci kod indikovanih slučajeva COVID-19, važni telefoni , postupak i način informisanja poslodavca i nadležnih organa, postupci transporta i prebacivanja u zdravstvenu ustanovu, identifikovanje svih zaposlenih koji su neposredno bili u kontaktu sa zaraženim COVID-19.

Ako se potvrdi da zaposleni ima COVID-19, tada je poslodavac dužan da obavesti sve zaposlene o njihovoj mogućoj izloženosti virusu na radnom mestu, poštujući zaštitu podataka o ličnosti.

U daljem radu, poslodavac postupa isključivo po nalogu Službe za javno zdravlje i epidemiologa.